
Martin Dolský: Vadilo mi, že v úvahách o AI není slyšet studentský hlas

„Do podzimu 2022 pro mnohé z nás znamenal chatbot otravnou blbůstku v zákoutích customer supportu, která v zásadě nefungovala. Když ale vyšel ChatGPT 3.5, začala se mi proměňovat definice toho, co chatbot je a co dokáže. Udělal na mě velký dojem. Říkal jsem si: Tohle bude mít výrazný dopad na vzdělávání, především na vzdělávání humanitně zaměřené, které ve svém jádru spočívá v práci s textem,“ sdílí v rozhovoru Martin Dolský, který je absolventem FHS UK, konkrétně bakalářského programu Studia humanitní vzdělanosti a navazujícího magisterského programu Antropologická studia. Dne 16. listopadu 2025 na zámku v Lužanech u Plzně převzal prestižní cenu Josefa Hlávky za mimořádné nasazení a vynikající studijní výsledky.

Jaké bylo převzít cenu Josefa Hlávky na zámku v Lužanech?

Byla to zajímavá zkušenost. Cena je předávána napříč fakultami a obory, takže tam člověk narazí na lidi, jejichž výzkumným tématům sotva rozumí. Získávají ji nejen studenti, ale i „zasloužilí“ vědci. Ocenění seniorní vědci byli všichni hrozní frajeři, ale zároveň až překvapivě skromní lidé. Většina z nich strávila 60 let výzkumem. Cenu chápu i jako motivaci k pokračování ve vědecké dráze – bylo inspirativní poslouchat lidi, kteří vědě a výzkumu dedikovali celý svůj život. Byla z nich cítit vášně pro vědu. A to je docela unikátní.

A jak je to s Vaší vášní? Jste společenský vědec, antropolog. Jak a kde hledáte témata?

Pro mě je a vždy byl důležitý přesah. Na bakaláři mě zaujaly přednášky Markéty Zandlové, zejména antropologie prostoru, které se hodně vztahovaly i k urbánní antropologii. Studium bylo zajímavé, ale taky dost teoretické. Chyběla mi tam aplikovaná linie. Hledal jsem, kde bych se mohl uchytit a vyzkoušet si nějaký výzkum. Začal jsem se ptát ve svém okolí a mezi etablovanými antropology. Nakonec mě Michal Lehečka, jeden z mých tehdejších vzorů, odkázal na projekt UCEEBu, což je Univerzitní centrum energeticky efektivních budov ČVUT. Aktuálně probíhal výzkum na Palmovce, do kterého jsem se zapojil. Tam jsem začal sbírat výzkumné zkušenosti a nakonec si našel i téma pro bakalářku. V ní jsem pod vedením Markéty Zandlové zkoumal dynamiku nově budovaného uzavřeného rezidenčního areálu v kontextu rychle se proměňující libeňské postindustriální krajiny. A od té doby už jsem se aplikované linky nepustil. Za vědce se nepovažuji, spíš se snažím hledat příležitosti, kde mohu uplatnit své analytické dovednosti a antropologické kořeny v práci s přesahem.

Jak jste pak hledal téma diplomové práce? Právě za ni a aktivity s ní spojené jste byl nominován a získal cenu Josefa Hlávky.

O čem budu psát diplomku, jsem dlouho nevěděl. Nechtěl jsem jen napsat diplomku, abych ji měl hotovou. Trochu jsem tušil, že to bude poslední šance něco svobodně zkoumat. Hledal jsem relevantní téma a doufal, že ať už to bude cokoliv, přinese to víc než jen titul. A pak před třemi lety (2022) vyšel ChatGPT. Byl jsem tenkrát v Dánsku, v Kodani na Erasmu. Psali jsme závěrečnou esej. V Dánsku můžete psát sám, ale můžete psát taky ve dvou, ve třech, ve čtyřech. Už jsme to měli skoro hotové a chyběl jen závěr. Závěr je velmi důležitá část každého textu, protože shrnuje hlavní myšlenky – mnoho čtenářů si přečte abstrakt, úvod a závěr a ten zbytek už nevidí. Zároveň to ale není úplně prostor pro nějakou kreativní činnost. No a ten závěr jsem měl napsat já. Probudil jsem se jednou ráno, otevřu počítač a vidím internet zaplavený zprávami o ChatGPT. „Senzace“, říkal jsem si, „tak to musím vyzkoušet!“ A teďka uvažuji: „Na čem? No tak píšeme tady tu esej!“ Celý text jsem nakopíroval do chatbota. Zadal jsem něco ve smyslu: „Napiš mi závěr k nasdílené akademické eseji, který bude navazovat na styl, kterým jsme psali doted“. A postupně mi z toho vylezlo shrnutí, které mi vyrazilo dech. Rozhodně bych ho nevzal a nepublikoval bez úprav. Zároveň jsem byl ale překvapený, že něco takového dokáže vytvořit stroj. Chatbot přechroustal a stručně a výstižně shrnul hlavní zjištění a argumenty práce.

V čem konkrétně spočívala zvědavost, která rozhodla, že jste se začal odborně věnovat AI?

Chatbot byla taková ta otravná věc, na kterou člověk narazí, když se snaží u telefonního operátora změnit tarif. Strávíte pět minut s chatbotem a nakonec si vyžádáte operátora. Byla to hloupá blbůstka, která vlastně nefungovala. Před třemi lety se ale začala významně proměňovat definice toho, co chatbot je a co dokáže. Udělalo to na mě velký dojem. Říkal jsem si: „Tohle bude prostě velký. Bude to mít výrazný dopad na vzdělávání, především na vzdělávání humanitně zaměřené, které je ve svém jádru zaměřené na práci s textem“. A zároveň jsem opravdu netušil, jaký ten dopad bude. Mohl jsem proto dělat opravdu inductivní výzkum, bez hypotéz, protože jsem je prostě neměl. A téma bylo na světě: chtěl jsem sledovat, jak se bude AI stávat součástí našich životů, a prostě být u toho.

Tedy pro Vás bylo nejdůležitější, že jste identifikoval nové, dosud nezkoumané téma?

Ne docela. Byla tam ještě druhá motivace, která vycházela z jisté frustrace. O chatbotech a umělé inteligenci se začalo hodně rychle mluvit v médiích. Diskurz byl rámovaný obavami o akademickou integritu. Bilo se na poplach, že studenti budou podvádět, že to musíme nějak zastavit a kontrolovat. Štvalo mě to. Opakující komentáře mi přišly silně paternalizující, a hlavně tam prostě vůbec nezazníval studentský hlas. Podle mě se ale měla diskutovat jiná otázka. Dobře, studenti možná budou podvádět. Ale jaké jsou jejich motivace? Co je k tomu vede? Třeba je to tím, že je to nezajímá, že dělají něco, v čem nevidí smysl. Možná mají pocit, že jim škola nedává prostor pro růst.

Chtěl jsem se tedy sledovat a porozumět tomu, co s chatboty přesně děláme, a pokud opravdu „podvádíme“, tak proč to děláme. Bylo pro mě důležité ukázat opomíjený hlas studujících, vtáhnout do diskuze jejich perspektivu a zkusit nabídnout třeba i trochu konfliktnější narativ o tom, co se ve vztahu k AI dělo. Promyšlení tématu bylo o to inspirativnější, že mě jím provázela jako vedoucí Tereza Stöckelová.

K jakým závěrům jste ve výzkumu chatbotů a lidí dospěl?

Chatboti a jejich popularita jsou mimo jiné odpovědí na stav struktur, které tady máme. V dnešní společnosti jsou různé typy prekarit a popularit chatbotů se dá rozumět jako důsledek těchto prekarit. Neznám například nikoho, kdo by při studiu nepracoval. Je pak snadné mít úkolů nad hlavu a cítit, že to nikdy všechno nemůžu sám stihnout. A nejsou to jenom prekarity studujících, ale i vyučujících, především v humanitních oborech. Oni žijí tu samou realitu jako studující, a k tomu jsou jakožto výzkumníci ve vzájemné konkurenci. Studujícím stačí dosáhnout na nějakou základní úroveň a už procházejí, kdežto vyučující a další akademičtí výzkumníci jsou opravdu v pelotonu a odpadnout je snadné. Nemluvě o jejich tristních výplatách.

Dozvěděl jste se o studujících a jejich vztahu k AI něco překvapivého?

Když jsem výzkum začínal, zaměřoval jsem se především na ty, kteří se od prvopočátku o AI a chatboty zajímali. Byli to takoví ti nadšenci, kteří s nimi chtěli nějak experimentovat, vyzkoušet si, co umí. Stejně jako já. Ale zároveň jsem začal registrovat lidi, kteří tak nadšení nebyli. Jeden z důvodů je environmentální. Dávám mu pracovní název „AI veganství“. Tito lidé AI nástroje odmítají kvůli negativnímu dopadu na životní prostředí, vodní zdroje, spotřebu energie, počítač

kapacity, nebo hrůzostrašné podmínky u těžby drahých kovů, které jsou potřeba pro výrobu čipů, na kterých jsou AI nástroje trénované. Já sám k těmto lidem sice nepatřím, ale dnes už vidím, že jejich důvody odmítnout AI jsou naprosto legitimní. Co mě překvapilo, je, že jsem se nakonec dostal do pozice, kde jsem advokoval, aby měli studující právo využití AI odmítnout (*Martin Dolský se zásadně podílel na formulování fakultního etického kodexu i dalších doporučení, viz níže v textu*). Kdybyste se mě ptala před třemi roky, asi bych řekl, že chci být advokát především pro opak, tedy aby bylo dovoleno s AI pracovat.

Jak podle Vás ovlivňuje AI společnost?

To jsem v diplomce dlouze promýšlel. Jsou zde linie, které uvažují, že AI přispívá k demokratizaci společnosti, jiné zase, že posiluje její hierarchizaci. Jak to tedy je? Podle mě odpověď není buď, anebo. Naopak tyto procesy mohou probíhat současně. V době, kdy přicházela AI, jsem rozhodně cítil linii „otevřících se nůžek“. Úplně na začátku byl ChatGPT 3.5 dostupný všem, ale záhy se objevil ChatGPT 4. Ten už byl za předplatné za 20 \$ na měsíc, v přepočtu 550 Kč, což už si každý dovolit nemůže.

Rozdíly mezi silnějšími a slabšími modely jsou navíc opravdu výrazné. Týká se to jak schopnosti uvažovat, tak množství textů, které reálně pojmu. Tím se výrazně proměňují možnosti, co vše s nimi člověk může dělat. Hodně jsem se setkával s lidmi, kteří říkali: „Ale chatboti jsou vlastně hrozně hloupí“. Dost mě to mrzelo, protože jsem věděl, že si nevyzkoušeli ty nejsilnější modely. Nešlo jen o předplatné, ale, jak uvažuje Mark Carrigan, i o kulturní kapitál. Umět promptovat, tedy umět k chatbotům mluvit, je jistá kompetence, řekněme „AI gramotnost“. S chatboty se dá mluvit naivně a dá se s nimi mluvit poučeně. A když s nimi člověk mluví poučeně, tak se dostane mnohem dál. A jelikož kulturní kapitál (AI gramotnost) není rovnoměrně rozprostřený napříč společnostmi, rozevírají se nám ty pomyslné nůžky.

Současně jsou tady studující se specifickými potřebami nebo taci, kteří bojují s nějakou úzkostí, nebo jen s obyčejnou stydlivostí. Ve chvíli, kdy máme povinný předmět, kde je v učebně sto a více studujících, není úplně jednoduché se na něco zeptat. Člověk dotazem odhaluje nějakou nejistotu, potenciální slabinu. Ale ve chvíli, kdy si může otevřít chatbota a říct mu: „Hele, tady jsem nepochopil, co ten vyučující říká“, nebo udělat fotku slajdu a doptat se, jedná se o významnou pomoc. Chatbot se tu stává novým nástrojem, novým zprostředkovatelem vzdělanosti, který se najednou dostává do pedagogického vztahu. Neutváří ho už jen studující a vyučující, ale je tady ještě chatbot. Je to triáda. Chatbot je v tomhle kontextu pro studující nástroj zmocnění, se kterým si může doplnit znalost v bezpečném prostředí. Chatbot studujícímu nikdy neřekne, že je hlupák. Tedy v tomto smyslu může být AI i nástrojem demokratizace vědění, protože nejen ti odvážní najednou dostávají odpovědi na své otázky.

Navíc dnes, když si člověk otevře ChatGPT, tak i ta neplacená verze mu nabízí možnost alespoň krátké diskuze s nejsilnějším modelem. Stalo se to před několika měsíci, ale dlouho to tak nebylo. Tedy kritika, že za chatbota musíte platit hodně peněz, abyste dostal přístup k silnějšímu modelu, už dnes úplně neplatí. Dnes má přístup k silnějším modelům kdokoliv, stačí si založit účet. Na druhou stranu současná situace je neudržitelná, protože všechny firmy, které vyvíjejí a nabízejí generativní jazykové modely, jejich provoz dotují. A také vznikají nová, výrazně dražší předplatná, která se chlubí různými AI agenty. Ti dokážou vykonávat samostatně i náročnější úkoly, což může mít potencionálně výrazný dopad na pracovní trh. Takže kdo ví, jak to bude do budoucna.

Jaký společenský přesah měl Váš výzkum a odborný zájem o AI?

Na začátku výzkumu jsem kontaktoval meziuniverzitní pracovní skupinu, kterou založilo [prg.ai](#)¹ spolu s Univerzitou Karlovou. Být s ní v kontaktu představovalo způsob, jak vstupovat do tématu a sledovat, jak se AI etabluje. Ve skupině působilo ke třem desítkám akademiků a lidí, kteří jsou zaměstnanci univerzit, a pouze dva studenti! Původně jsem studenty zastupovat nechtěl, ale uvědomil jsem si, že mám příležitost doplnit studentský hlas.

Druhé angažmá pak bylo u nás na FHS. Petr Špecián, bývalý proděkan pro digitalizaci, založil pracovní skupinu mezi vyučujícími. Společně jsme došli k tomu, že by bylo fajn udělat takovou skupinu i pro studující. V prosinci 2023 jsme dokončili [etický kodex](#) pro používání AI, který vycházel ze zmapování potřeb a spolupráce obou stran.

Další nápad Petra Špeciána bylo udělat e-learningový kurz. Přesvědčil jsem ho, abychom začali sérií peer to peer vzdělávacích workshopů. Uvidíme, co si lidi myslí, a to je ta antropologická stránka věci, pojďme být s lidmi, než abychom dělali něco pro lidi bez zpětné vazby. S kolegou Matyášem Vackem, který byl na bakaláři, jsme připravili semestrální kurz šesti workshopů. Protočily se tam desítky studujících, ale málokdo prošel celým cyklem. Také lidé z kombinovaného studia říkali, že by o účast měli zájem, ale nemají čas. Po skončení jsme celou záležitost zreflektovali a došli k myšlence, že e-learningový kurz opravdu dává smysl a dali se přes léto do práce. Původně byl pro naši fakultu, ale o kurzu se doslechla centrální knihovna Univerzity Karlovy a následně ho rozšířila napříč fakultami. Máme i zpětnou vazbu, že kurz využila řada vyučujících, i když byl primárně určen studujícím. To mně udělalo velkou radost.

Co jste dělal po skončení studia?

V zásadě působím jako výzkumník, facilitátor a projektový manažer. V posledních letech jsem byl na volné noze. Působil jsem jako člen kolektivu Socionaut. Je to platforma, která propojuje profesionály zabývající se participativním plánováním a výzkumem v kontextech sídelního a komunitního rozvoje. Nyní od ledna 2026 jsem součástí Govlabu, což je firma, která spolupracuje s ministerstvy, neziskovými organizacemi a univerzitami. Pohybujeme se v tématu sociálních inovací a nabízíme evaluačně analytické služby, facilitace a strategické řízení. Spolupráce probíhá na bázi partnerského přístupu – cílem je zhodnotit efektivitu konkrétních programů nebo politik a společně promýšlet, jak službu nastavit v souladu s potřebami cílové skupiny.

1 PRG. AI je nezisková organizace, která se snaží propojovat různé aktéry v prostředí firem a zároveň oslovuje i univerzitní instituce.

Městský prostor, sociální inovace je přesně to, čemu jste se věnoval při studiu. Jak se vám v profesi hodí být antropologem a mít antropologické vzdělání?

Nevím, jestli se můžu nazývat antropologem, ale antropologické myšlení mě určitě hodně formovalo. To, co mi dalo, je étos nebo citlivost k sociální realitě. To znamená, že nechci dělat výzkum bez toho, aniž bych do sledovaného prostoru chodil, bez toho, aniž bych poznal lidi, kteří v něm žijí. Jde mi o induktivní přístup. Etnografie v hlubokém a dlouhodobém slova smyslu to samozřejmě není, protože to by nikdo nezaplatil, ale vstoupit do terénu je pro mne nezbytné. Snažím se myslet na to, že úvodní výzkumné otázky mohou být přerámovány ve chvíli, kdy člověk přijde a zjistí, že věci jsou trochu jinak, než jak to vypadalo od stolu. Antropologické vzdělání posílilo také moji citlivost k mocenské dynamice, kterou hodně zohledňuji při facilitacích. Když mám okolo stolu skupinu 10 lidí, vždy se ujišťuji, že opravdu každý má prostor se vyjádřit. Jsem na to hrdý. Myslím si, že můj způsob antropologického přemýšlení je pro pracovní tým přidanou hodnotou, že je v něčem unikátní. Jsem vděčný, že mi ho studium dalo.

Dana Bittnerová

Leden 2026